

VÖRÖS FERENC KÉTNYELVŰ SZEMÉLYNÉVTANI KIADVÁNYAI

1. A következőkben ismertetendő munkákat a szerző személyén és témájukon kívül az köti össze, hogy önállóan, kétnyelvű kiadványokként jelentek meg: kettő a magyar mellett angolul, kettő szlovákul, egy pedig oroszul. Maguk az írások magyarul többnyire tanulmánykötetekben már napvilágot láttak; külön füzetekként való bilingvis kiadásuk mostantól a nemzetközi tudományosság számára is elérhetővé teszi eredményeiket. A továbbiakban a kiadványokat témájuk szerint csoportosítva mutatom be röviden.

2. Két kötet az egyházi névadással, azon belül is a Martyrologium Romanummal kapcsolatos: „The Martyrologium Romanum as the source of onomastics / A Martyrologium Romanum mint a névtudomány forrása” (Névjegy. Szombathely, 2010. 67 lap); „O oblíbě jména Mária (Marie) v mad’arsku v zrcadle Martyrologia Romana / A Mária magyarországi divatjáról a Martyrologium Romanum tükrében” (Patonyi Füzetek 2. Dióspatony, 2010. 23 lap).

Az első kiadvány az egyházi névadás sajátosságainak rövid összegzése után a mártirologiumok kialakulásával, történetével és típusaival foglalkozik. Előzményeik közül bővebben is tárgyalja a Pray-kódexben fennmaradt szentnévsorokat, valamint a csíziók műfaját. Részletesen bemutatja a Martyrologium Romanumok változásainak, bővítéseinek, a rájuk vonatkozó zsinati határozatoknak a történetét, majd pedig a Martyrologium Romanumnak a vulgáris nyelvekkel való kapcsolatára tér ki. Ennek kapcsán a szerző szót ejt azokról a névfordítási nehézségekről, melyekkel az első, 1915-ös magyar nyelvű kiadás kidolgozója, Nádasdy Marián szembesült. Ez utóbbi, névtörténeti, fordítástudományi és szocioonomasztikai szempontból is figyelemre méltó témát érdemes lenne a későbbiekben folytatni, felhasználva a személynevek fordításával foglalkozó kutatások eredményeit is.

A második tanulmányban a szerző egy mártirologiumtörténeti bevezető után végigtekint a középkorban számon tartott Mária-ünnepeket és azok naptárakbéli megjelenését. Ennek alapján arra a következtetésre jut, hogy a név középkori gyakorisága nem a többek által feltételezett névtabu következménye lehetett: inkább annak tudható be, hogy az említett ünnepeket a naptárak rövidített latin formájukban közölték (pl. *nativitas*, *purificatio*), s ezek névszerűtlensége nem ösztönözte a névadást. Ezt támasztják alá a szerző szerint a spanyol nyelvterületen Mária epitheton ornansiából alakult önálló női nevek is (pl. *Dolores* ’fájdalmas’). Ezek feltehetőleg annak köszönhetik létrejöttüket, hogy e latin közsók jelentése felismerhető lehetett a spanyolok számára. Érvelése meggyőző; ez a szakirodalom által korábban még számba nem vett lehetőség is bizonyára hozzájárult a név középkori ritkaságához.

3. A másik három kötet a családnevek kérdésköréhez kapcsolódik: „Name Change, Name Alteration, Name Restoration and Minority Name Usage / Névváltozás, névváltoztatás, névhelyreállítás” (Névjegy. Szombathely, 2010. 49 lap); „Tvorenje mad’arských a

slovenských priezvisk / A magyar és a szlovák családnévképzés összevetése” (Patonyi Füzetek 1. Dióspatony, 2010. 31 lap); „О геолінгвистике антропонимов / A személynevek nyelvföldrajzáról” (Szombathely, 2011. 70 lap).

Az első két kiadványt a családnévek szlovák–magyar kontaktushelyzetben való vizsgálata szorosabban is összekapcsolja. Az elsőben a szerző olyan, a nevek fordításával összefüggő jelenségeket tekint át, mint az eltérő írásrendszerekből fakadó transzkripció és transliteráció, valamint a nyelvi interferencia. Röviden kitér az asszimilációs szándékú névváltoztatásokra, valamint a nevek (cseh)szlovákosításának jogtörténeti hátterére, majd (cseh)szlovák anyakönyvek adatain keresztül mutatja be a családnév-változtatások rendszerét, illetve a névváltoztatás és az általa bevezetett terminussal *névhelyreállítás*-nak nevezett jelenség jellemző eseteit Szlovákiában. A tanulmányhoz egy ábra is kapcsolódik, mely segít áttekinteni a szerző által tárgyalt névváltoztatási jelenségek, illetve az ezekre használt terminusok viszonyát.

A második füzet a magyar és a szlovák családnévképzést veti össze egymással a képzés alapjául szolgáló két nagy névfajta, a helynév és a személynév alapján tárgyalva. Ebben a szerző természetesen nagyban támaszkodik KNEZSA ISTVÁN „A magyar és a szlovák családnévek rendszere” című alapművére, valamint saját korábbi onomatodialektológiai vizsgálatait is felhasználja. A tanulmánynak leginkább a két nyelv névalkotása közötti hasonlóságokat feltáró része szolgál fontos tanulságokkal az etnikailag vegyes területek családnéveinek eredetét kutatók számára, felhívva a figyelmet a mindkét nyelvben meglévő képzőkkel azonos módon létrehozott névalakok nyelvi besorolhatatlanságára.

A családnévekkel foglalkozó kiadványok között utolsóként említett füzet VÖRÖS FERENC jelenleg is folyó nagyívű vállalkozásába, a mai magyar családnévatalasz munkálataiba nyújt bepillantást. Ennek bevezetéseként a szerző előbb a hagyományos nyelvföldrajz és a névföldrajz kapcsolatát elemzi, majd röviden kitér a magyar névföldrajzi előzményekre, végül pedig két példán (a *Juhász* ~ *Ihász* és a *Lizanec* családnév alapján), megyei és településenkénti bontású térképekkel szemlélteti, milyen új lehetőségek rejlenek kutatásában. Az előbbi névpár esetében a névföldrajzi vizsgálat a jól ismert szókezdő *ju-* > *i-* hangtörténeti változás területi vonatkozásainak feltárásához, az utóbbi esetében pedig a *Lizanec* családnév eredetének meghatározásához biztosít újabb eszközt.

4. A bemutatott kiadványok olyan témákat dolgoznak fel, amelyek nemcsak a magyarságot, hanem a Kárpát-medence népeit, a nyelvi kontaktushatások névadásra gyakorolt szerepének vizsgálatával pedig általában Közép- és Kelet-Európát is érintik. Ezért is fontos, hogy eredményeik a nemzetközi tudományosságba, elsősorban természetesen a szomszédos országok tudományos életébe is bekerüljenek. A füzeteknek a magyar mellett választott nyelve egyrészt jól tükrözi, másrészt lehetővé is teszi ezt a törekvést.

Az utóbbi időben a magyar névtudomány nemzetközi kapcsolatai öröndetesen megerősödtek, de még bőven van mit tennünk e téren. VÖRÖS FERENC munkái újabb lépést jelentenek ezen az úton.

SLÍZ MARIANN